

Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації зі спортивної медицини, лікувальної фізкультури та фізичної реабілітації в Україні

В. В. Клапчук

Запорізький національний технічний університет, Запоріжжя, Україна

Науковцями України за всі роки існування колишнього СРСР з лікувальної фізкультури в галузі медичних наук було захищено лише три докторські дисертації (В. М. Максимова, Харків; Г. В. Полесья, Київ; В. В. Клапчук, Ялта) та одна докторська дисертація в галузі біологічних наук (В. П. Мурза, Київ). Окремі науковці, відомі як фахівці з лікувальної фізкультури, захищали дисертації з інших наукових спеціальностей. Це, зокрема, В. А. Блях, О. В. Кочаровська, Г. Й. Красносельський, В. Т. Стівбун (Київ), Я. Й. Камінський, О. Ю. Штеренгерц, В. С. Соколовський (Одеса), К. Й. Муха, Т. О. Третилова (Львів), Т. Н. Нікітін (Слов'янськ). За роки незалежності українські науковці докторські дисертації з лікувальної фізкультури не захищали.

На протипагу цьому, зі спортивної медицини та лікарського контролю в оздоровчій фізичній культурі докторських дисертацій було дев'ять. Зокрема, за роки незалежності в Україні захищено такі докторські дисертації в галузі медичних наук за спеціальністю 14.01.24 – лікувальна фізкультура та спортивна медицина: Віктор Васильович Абрамов (1992; «Становлення функції ендокринної і кардіореспіраторної систем спортсменок пубертатного віку»), Валентина Андріївна Шаповалова (1993; «Функціональна і фізична підготовленість дітей шкільного віку в онтогенезі: діагностика і оздоровлення немедикаментозними засобами»), Володимир Миколайович Литвинов (1994; «Корекція психофізичного стану спортсменів при часовій кліматичній дезадаптації та напруженому фізичному тренуванні»), Олена Леонідівна Єршоміна (1994; «Клініко-фізіологічне

обґрунтування диференційованих режимів фізичних тренувань»), Олена Євгеніївна Дорофєєва (2006; «Механізми адаптації, рання діагностика та корекція їх порушень у спорті вищих досягнень»), Євген Леонідович Михалюк (2007; «Діагностика граничних та патологічних станів при крайніх фізичних навантаженнях в олімпійському та професійному спорті»), Олександр Петрович Романчук (2007; «Санотипування: об'єктивна експертиза функціональної достатності організму в умовах спортивного вдосконалення»), Віктор Петрович Корж (2010; «Медико-біологічне забезпечення спортсменів вищої кваліфікації»), Олег Борисович Неханевич (2016; «Особливості лікарського контролю за особами з ознаками дисплазії сполучної тканини на етапах відбору та спортивного вдосконалення»).

Починаючи з 1994 р., захисти зазначених дисертацій проводились у спеціалізованій вченій раді при Дніпропетровській державній медичній академії, яка в Україні з 1993 р. залишається єдиною. Спочатку вона була самостійною (голова – професор В. В. Клапчук), а з 2001 р. після удосконалення ВАК України мережі спеціалізованих вчених рад – об'єднаною.

Щодо підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації немедичними працівниками слід зазначити, що, на жаль, з 1975 р. Міністерство охорони здоров'я колишнього СРСР вимагало, щоб «біля ліжка хворого був тільки медичний працівник». Одночасно ВАК СРСР заборонив захисти дисертацій з лікувальної фізкультури в галузі педагогічних та біологічних наук. Але у самостійній Україні у галузі наук з фізичного виховання та

спорту було введено спеціальність «Фізична реабілітація».

Фізична реабілітація як наукова спеціальність була заснована завдяки зусиллям наукової громадськості, вчених рад, ректорів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. З 2000 р. розпочалася підготовка вищих науково-педагогічних кадрів через аспірантуру та докторантуру з цієї спеціальності. Це забезпечило підготовку кадрів для наукової і практичної роботи з фізичної реабілітації. Натепер серед захищених дисертацій за спеціальністю 24.00.03 – «Фізична реабілітація» є ряд давно очікуваних змістовних і корисних для практики докторських, захищених у спеціалізованих вчених радах Національного університету фізичного виховання і спорту України та Львівського університету фізичної культури в галузі наук з фізичного виховання та спорту. Це Наталія Іванівна Соколова (2006; «Превентивна фізична реабілітація як стратегія профілактики хронічних соматичних захворювань»), Ольга Ярославівна Андрійчук (2013; «Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації хворих на гонартроз»), Олена Борисівна Лазарева (2013; «Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації при хірургічному лікуванні вертеброгенних попереково-крижових синдромів»), Еліна Володимирівна

Макарова (2013; «Фізична реабілітація в загальній структурі соціальної адаптації студентів з інвалідністю»), Наталія Євгенівна Нестерчук (2015; «Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації дітей з вродженою клишоногістю»), Олексій Костянтинович Ніканоров (2016; «Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації спортсменів з пошкодженням передньої хрестоподібної зв'язки колінного суглоба (на прикладі ігрових видів спорту), Ірина Олександрівна Жарова (2016; «Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації при первинному екзогенно-конституціональному ожирінні в підлітків»), Світлана Станіславівна Люгайло (2017; «Теоретико-методичні основи фізичної реабілітації при дисфункціях соматичних систем у юних спортсменів в процесі багаторічної підготовки»). Наталія Олександрівна Белікова захистила докторську дисертацію у галузі педагогічних наук за спеціальністю «Теорія і методика професійної освіти» (2012; «Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язберігаючої діяльності»). У галузі біологічних наук за спеціальністю «Медична та біологічна інформатика і кібернетика» Дмитро Вікторович Вакуленко (2016) захистив докторську дисертацію на тему «Інформаційна система медичної (фізичної) реабілітації».